

УДК 1.304:308

Бондаренко О.В.¹, Горбенко В.І.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-111м НУ «Запорізька політехніка»

ПОСТПОЗИТИВІЗМ ЯК НОВЕ ВІДНОШЕННЯ ДО ФІЛОСОФІЇ

Важлива особливість розвитку сучасного суспільства, й соціуму у цілому – їх залежність від досягнень науки. Наукове знання є основою нових

технологій і побудови сценаріїв майбутнього техногенної цивілізації, розробки глобальних проектів і програм, реалізації суспільних експертиз тощо. Її цариною філософії у цьому плані постає пошук та знаходження відповідей щодо наявних та можливих тенденцій впливу наукових розробок на суспільні процеси, зокрема, зважаючи й на те, що філософія є джерелом так званих «вічних» питань, які невіддільні від суті людини; й ставить їх максимально універсально, всеохоплююче, виходячи їх фундаментального погляду на світ і людину.

З позитивізмом пов'язане виникнення філософії науки як окремого філософсько-методологічного напрямку, основна проблематика якого – наука в її епістемологічних і соціокультурних вимірах.

Позитивізм початку ХХ ст. - напрямок філософії, виступаючий за те, щоб філософія спиралася тільки на достовірне наукове знання. На думку позитивістів, філософія повинна досліджувати лише факти, а не їх внутрішню суть, звільнитися від будь-якої оцінної ролі. Цей напрямок виник у 30-х рр. ХІХ століття, а його різновиди, які впливають на людське мислення, існують й дотепер.

З розвитком у першій половині ХІХ століття математики, фізики, хімії виникає мікробіологія, зростає інтерес до самої людини та до соціальних питань. Знання, поєднане з практикою, починає сприйматися як всесильне. Довіра до філософії, як «цариці наук», змінюється скептичним ставленням до неї. Різні форми позитивізму, різний час і місце їх формування, різні їх етапи мають загальні особливості – претензії традиційної класичної філософії шукати субстанції та причини визнаються у позитивізмі необґрунтованими і непотрібними.

Наступниками позитивізму стали спочатку неопозитивізм, а потім постпозитивізм. Постпозитивізм став не стільки послідовним етапом чи формою позитивізму, скільки він об'єднав ті концепції, що на тлі критики неопозитивізму прийшли йому на заміну. Постпозитивізм – то один з етапів розвитку філософії науки і префікс «пост» означає тут не просто «після» позитивізму, а суттєву корекцію його предметно-методичної проблематики та її дослідження з інших позицій. Скажімо, одна з головних проблем позитивізму, співвідношення метафізики і науки, зберігає своє значення і у постпозитивізмі, але тут вона втрачає свій антиномічний характер і аналізується в іншому ракурсі. Така зміна дослідницьких підходів властива вже критичному раціоналізму Карла Попера. Філософ визнає евристичне значення метафізичних ідей і розглядає науку не через призму її результату, а як спеціалізований вид діяльності, що передбачає постановку проблем, висунення гіпотез, конкуренцію теорій, їх випробування процедурами спростування (принцип фальсифікації) й з'ясування механізму росту нового знання.

Постпозитивізм йде ще далі, він вже реабілітує метафізику і показує науку через її аналіз в історичних та соціокультурних контекстах, внаслідок чого кардинально трансформується вся епістемологічна проблематика. Постпозитивізм руйнує всі класичні гносеологічні дихотомії, підриває усталені уявлення про наукову раціональність і нормативну методологію. Він їх настільки релятивізує і ставить у залежність від конвенцій наукових співтовариств, тих чи інших умов, що, зрештою, знецінюється ідея істини як головного критерію науковості знання, а сама наука постає як сукупність умовно прийнятих моделей реальності, які суттєво не відрізняються від позанаукових (міф, релігія, література тощо) форм відображення.

Філософія позитивізму сьогодні не володіє великими і впливовими концепціями. Уявлення про можливість усунути з науки специфічно-філософську світоглядну проблематику і перетворити філософію на різновид спеціальної технічної дисципліни виявилось міфом. Еволюція аналітичної думки показала, що неможливо філософствувати поза широким світоглядним контекстом. До того ж не існує одного-єдиного, від віку даного, способу вирішення філософських проблем. Незважаючи на те, що норми й ідеали позитивістського філософствування змінювалися дуже істотно, непорушною залишалася вимога мислити ясно, розумно, раціонально, максимально аргументоване і доказове, з урахуванням всіх тонкощів мовної сфери.

Відмова від класичних зразків філософського мислення не має однозначного характеру: поряд зі створенням нових його типів і форм, характерною також є орієнтація на збереження й продовження класичних традицій, однак, з урахуванням вимог сучасності; більш того, власне феномен філософського постмодерну реалізується на «вторинному» матеріалі, живлячись критикою (переосмисленням) класичної метафізики. Це виявилось значним досягненням думки. Постпозитивістська філософія представляється в наші дні поверненням до одвічного формату філософського знання.